

СТ А Н О В И Щ Е

от проф. д-р Димитър Милчев Вацов,
Департамент „Философия и социология“, НБУ,
професионално направление 2.3 Философия

върху дисертационния труд

Легитимност на правния ред в посттоталитарен контекст.

Философска рефлексия

на Иван Георгиев Георгиев

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

в професионално направление 2.3 Философия

Представеният дисертационен труд „Легитимност на правния ред в посттоталитарен контекст. Философска рефлексия“ е авторска монография с общ обем от ок. 220 стандартни страници (БДС). Подразделен е на Увод, две глави и Заключение като за прегледност са обособени подглави и параграфи. Библиографията съдържа 63 публикации на български и английски език, 64 използвани документа и 15 интернет източници. Авторефератът предава точно съдържанието на дисертационния труд, а приносите са скромно дефинирани и са действителни.

Авторът Иван Георгиев, както показват приложеното CV и посочените 19 публикации, е утвърден юрист от неправителствения сектор и изявен публичен застъпник на върховенството на правото в България. Не го познавам лично и не съм в конфликт на интереси с него.

Изпълнени са всички законови пререквизити за защита на труда като докторат.

Иван Георгиев се обръща към философия на правото, за да потърси едно разширено разбиране за легитимността на правния ред, надхвърлящо

формалното схващане на легитимността като легалност. Това впрочем, доколкото става дума за обогатяване на възгледите на българската юридическа гилдия чрез въвеждане на „неприсъщ за юристите способ за легитимиране на политики и закони“ (Автореферат, с. 31), е и най-общият принос на труда му. Георгиев поставя въпроса за легитимността на самия правен ред: кое е това законодателство, което може да бъде оправдано и да бъде признато за справедливо от гражданите така, че те да му се подчиняват доброволно и да се чувстват като негови автори (Дисертация, с. 32)? И отговорът на този въпрос се търси в делиберативните философски теории.

Всъщност първа глава представлява реконструкция на няколко теории за легитимността, като тя трябва да осигури и методологическия апарат за предприетото емпирично изследване в следващата част. На критика е подложена позитивно-правната теория на Ханс Келзен, на която е противопоставена теорията на Фридрих Хайек за самопораждащия се правен ред. Последната пък е видяна като „предтеча“ на делиберативните теории на Ролс, Хабермас, Фишкин, Джошуа и др., които са разгледани по-скоро обобщено, с тактическа цел да бъдат изведени общи критерии за делиберативна легитимация. Ето ги според Георгиев и „критериите за добросъвестна публична неманипулативна делиберация – 1) липсата на принуда, 2) аргументативност и рационалност на изложените твърдения, 3) равнопоставеност на страните, 4) инклузивност (включване на всички засегнати) и 5) саморефлексивност (ревизия на основа на възприемане и промяна на разбиранията)“ (пак там, с. 120).

Тук е и първата ми забележка: въпреки че предварително задачата е ограничена до разгледаните в първа глава теории, някак твърде лековато на само няколко страници е представен тежкия теоретичен дебат за легитимността от началото на ХХ век до днес, в който делиберативните теории са само една от много страни. Без сериозно разглеждане е отхвърлено схващането на Вебер за легитимност при харизматичното господство (с. 36, 56), съвсем мимолетно са споменати агонистичните концепции чрез инцидентен цитат от Муф (с. 62), само през позоваване на научния ръководител косвено са отчетени комунитаристките и постколониални критики към „чистата“ универсалност на делиберативния модел (с. 60), не става съвсем ясно каква е т. нар. „постмодернистка“ критика към най-добрия аргумент (с. 62). Едно по-внимателно разглеждане на

сложния философски дебат за легитимността би могло занапред да помогне за задълбочаване и прецизиране на методологическия инструментариум, с който по-нататък да се прави оценка на различни политико-правни инициативи.

Впрочем да се направи със средствата на делиберативната теория оценка на легитимността в три случая – при три обществени дискусии, съпътстващи промяната (или отказа от промяна) на съществуващото законодателство – е и съществената задача на дисертационния труд. Всъщност оценката е двупосочна: веднъж се оценява според изведените делиберативни критерии качеството (легитимността) на позитивния правен резултат (въведеното или невъведено законодателство); втори път се оценява доколко самата публична делиберация помага за приемане на легитимни правни норми. Трите анализирани случая са съответно дебатът „за“ и „против“ Истанбулската конвенция, завършил с отхвърлянето ѝ от Конституционния съд, както и дебатите за промяна на Конституцията и на Закона за съдебната власт при опитите за съдебна реформа през 2014-2015 г. Трябва да подчертая, че детайлната реконструкция на тези три случая, с внимателно фактологично събиране и представяне на позициите по тях, е и най-сериозният принос на дисертацията.

Има проблем обаче с начина, по който трите случая биват философски анализирани и оценявани – казвам това, въпреки че собствената ми политическа оценка и в трите случая съвпада с тази на автора. Проблем е обаче, че не са внимателно концептуално изяснени два от основните инструменти, с които се прави оценката: кое точно и по какви рационални критерии са счита за „най-добър аргумент“, както и кое точно и по какви рационални критерии са счита за „публична манипулация“. Нека припомня, че теориите на Ролс и Хабермас са критически и че „най-добрият аргумент“ при Хабермас не е най-добър, защото е непосредствено и достоверимо истинен, искрен и правилен – напротив, истината, искреността и правилността са само претенции, които получават своята валидизация чрез признаване и само постигнатото съгласие със задна дата ги валидизира. Но така отхвърлянето на Истанбулската конвенция, върху което бе постигнато доста широко обществено съгласие, скрепено и с Решението на КС, би следвало да се счита за резултат от надделяването на „най-добрия аргумент“. Пак подчертавам, това е парадоксално теоретично следствие, което обаче може

да бъде изведено от делиберативната теория на Хабермас, тъй като именно то по-скоро се съгласува с фактите: с широко фактически удостоверимо съгласие (макар и не с консенсус) бе подкрепена една политическа теза, с която аз самият не съм съгласен.

Би било добре анализът на случаи, когато те емпирично противоречат на отстояваната от автора позиция, да се използва не за механично и всъщност догматично „потвърждение“ на делиберативната теория, тъй сякаш най-добрият аргумент все някога в неопределеното бъдеще (във вечността) ще надделее. Напротив, следва да се покажат ограниченията на делиберацията: това, че тя на практика подпомага развиването на разширено мислене, но по никакъв начин не гарантира мирната победа на аргумента, считан от която и да е от страните за най-добър. Известна критическа ревизия на делиберативната теория, която да вмъкне в нея агонистичен елемент – пък ако ще не и в радикалната версия на Шантал Муф, а в посока на комплексната и търсеца среден път версия като тази на Нанси Фрейзър – би била по-реалистична.

Не мога да не направя и забележката, че от гледна точка на българския философски дебат докторантът възпроизвежда ведомствения манталитет от времената на държавния социализъм и цитира само прекия си ръководител. Пропуснати са изявени поддръжници на делиберацията като Стилян Йотов, Красимир Стоянов и Боян Знеполски, както и нейни критици като мен самия. Нека не самомаргинализираме и автоколониализираме българската академична среда!

Направените забележки не отменят достойнствата и приносите на дисертационния труд. Затова **гласувам „ЗА“** това на Иван Георгиев Георгиев да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 2.3 Философия.

София,

С уважение:

21 април 2021 г.

(Димитър Вацов)

